

УДК 327.82 (73+061.1ЄС+ (470+571)+477)

Желіховський С. В.*Аспірант Дипломатичної академії України при Міністерстві закордонних справ України*

ПОЗИЦІЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ ЩОДО УКРАЇНИ В РОЗРІЗІ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ НА ЇЇ ТЕРИТОРІЇ

У статті проведено аналіз різносторонніх та об'єднаних позицій Сполучених Штатів Америки та країн Європейського Союзу щодо забезпечення всебічної допомоги Україні по відновленню мирного життя на її території.

Ключові слова: Україна, США, ЄС, конфлікт, санкції, озброєння, реформи.

Затихла канонада Другої світової війни. Країни світу задля миру, добра, розвитку та захисту прав усього людства створили ООН, ОБСЄ та інші міжнародні організації. Холодна війна, локальні війни та конфлікти другої половини ХХ та початку ХХІ століття замирювалися задля спокою у світі. Але, ліквідація Східного блоку, розпад СРСР, утворення нових держав, створення Європейського Союзу, зміна геополітичних векторів тощо призвели до того, що і наша країна та військовий конфлікт на її території перебувають в центрі посиленої уваги американської політики та політики ЄС.

Хочу нагадати, що політичні лінії Сполучених Штатів Америки та країн Європейського Союзу щодо України від початку 1990-х років набували надзвичайно суперечливого характеру: від активної підтримки руху на демократизацію режиму та лібералізацію економіки до стриманого схвалення тенденцій щодо досягнення реальної незалежності України, і більше того, прагнення сприяти підпорядкуванню тенденцій розвитку України тенденціям економічного і політичного розвитку Російської Федерації. Але, починаючи з моменту окупації та анексії Автономної Республіки Крим Росією, американський та європейський політичний істеблішмент інтенсифікував двосторонні відносини з Українською державою і здійснив ряд дій щодо стабілізації військової та економічної кризи в Україні.

В американських та європейських засобах масової інформації, — New York Times, Washington Post, Wall Street Journal, CNN, Voice of America, BBC, Euronews, Deutsche Welle тощо не сходить тема зовнішніх та внутрішніх процесів в Україні, зокрема, щодо «українсько-російського протистояння», або, «проросійського сепаратизму».

Сьогодні спостерігається значна активізація допомоги Україні в умовах військової агресії з боку Російської Федерації, що може свідчити про зацікавленість Сполучених Штатів та ЄС брати участь у мирному вирішенні поточних подій.

З моменту приходу до влади в Україні демократичних сил та початку окупації Кримського півострову, США займають більш активну та відверту позицію, порівняно з країнами Європейського Союзу. Так, протягом 2014 року, американський Конгрес, на основі єдності демократів і республіканців як в Сенаті, так і в Палаті представників, практично одногослосно прийняв три закони і шість резолюцій щодо допомоги Україні. Члени Конгресу у своїх публічних виступах постійно висловлюють осуд російської агресії та необхідність надання Україні оборонного озброєння. За словами Надзвичайного і повноважного посла України в США, протягом останнього року Америка надала для офіційного Києва більше допомоги ніж будь-яка інша держава. В тому числі, кредитних гарантій на 1 млрд. дол. і фінансової допомоги на 340 млн. дол., включаючи 118 млн. дол. на зміцнення безпеки України. [5]

Починаючи з березня 2014 року відбуваються взаємні візити українських, американських та європейських чиновників високого рангу. Так, візити до Сполучених Штатів Президента Петра Порошенка і Прем'єр-міністра Арсенія Яценюка до Вашингтону та Нью-Йорку демонструють інтенсифікацію двосторонніх відносин між двома країнами, зокрема, і щодо серйозної зацікавленості США брати участь у реформуванні нашої країни, стабілізації військового протистояння на її Сході. Так, у вересні 2014 року Президент України Петро Порошенко під час офіційного візиту до Вашингтону зустрівся з Президентом США Бараком Обамою, Віце-Президентом США Джоозефом Байденом, Державним секретарем Джоном Керрі, виступив з промовою в Конгресі. Показовими та обнадійливими були робочі візити 13 — 15 липня 2015 року Прем'єр-міністра Арсенія Яценюка із урядовою делегацією до Сполучених Штатів, Канади та Великої Британії та зустрічі з високопосадовцями зазначених країн, під час яких було досягнуто кілька домовленостей, зокрема, підписано угоду про «відкрите небо» з США, підписано угоду про створення Зони вільної торгівлі з Канадою та проведено переговори з урядом Великої

Британії стосовно посилення протидії російській інформаційній агресії, реформування української митниці та податкової тощо.

Відбулося кілька результативних зустрічей між главами зовнішньополітичних відомств України та Сполучених Штатів, проведено чимало форумів, присвячених Україні. Адміністрація Білого дому і Конгрес, демократи та республіканці активно підтримують український народ.

На сьогодні, має місце деяка різниця в поглядах з боку Європи і США на вирішення конфлікту на сході України. В той час, коли Старий Світ націлений в здійсненні конкретних кроків з припинення збройного конфлікту лише дипломатичним шляхом, США, наголошуючи на суверенному праві України здійснювати контроль над всією своєю територією, займає більш радикальну позицію.

Європа не зацікавлена у продовженні війні в Україні, сподівається на швидке скасування режиму санкцій проти Росії, з якою ЄС має серйозну економічну кооперацію, передусім у сфері імпорту дешевих російських енергоносіїв. Але, важливо відмітити, що європейські країни Центральної та Східної Європи, які у минулому стикнулись з радянською окупацією, більш радикально налаштовані по відношенню до українсько-російського конфлікту. Зокрема, колишній Президент Республіки Польща Олександр Квасневський переконаний, що Брюссель має зайняти більш жорстку позицію по Донбасу і залучити більшу кількість представників Польщі до переговорного процесу. Так, Міністр закордонних справ Литовської Республіки Лінас Лінкявічюс вважає прохання України про розміщенні миротворчого контингенту на сході країни цілком адекватним рішенням.

На даний момент, Україна розраховує на більш масштабну підтримку світової спільноти, передусім у аспекті надання оборонного озброєння та направлення миротворчої місії, однак, дана перспектива поки що залишається маловірогідною. Хоча, перший крок назустріч західним партнерам Україна зробила у 2014 році, скасувавши позаблоковий статус, розраховуючи на вступ до НАТО. Але, як зазначають уповноважені представники Альянсу, питання вступу наразі стоїть не на часі. У лютому 2015 року Міністр закордонних справ України Павло Клімкін закликав Раду Безпеки ООН схвалити прохання Києва про розгортання миротворчої місії на Донбасі для забезпечення виконання мінських домовленостей, після того, як дане рішення було прийняте РНБО. Україна розраховує, що миротворці займуть позиції уздовж лінії зіткнення на Донбасі, так і вздовж неконтрольованої ділянки російсько-українського кордону.

У відповідь на українські очікування, одним із перших, хто закликав надати зброю Україні і перейти від принципу «занепокоєння» до рішучих дій щодо стабілізації був радник Президента США, консультант Центру стратегічних і міжнародних досліджень Збігнев Бжезінський, який зробив заяву виступаючи перед комісією Сенату. [1]

Але, Президент Сполучених Штатів Барак Обама, у інтерв'ю теле-радіокомпанії CNN 1 лютого 2015 року, прокоментував заклики про необхідність введення американських військових на Донбас наступним чином: «Для тих, хто зауважуватиме нам, що ми повинні робити більше, я відповім — що ми готові піти на більш високі витрати, і це саме те, що ми робимо, і ми можемо посилити дипломатичний тиск. Я не думаю, що було б доцільно для Сполучених Штатів чи решти світу вдатися до прямого військового протистояння між США і Росією» [7].

Аналіз заходів, ухвалених США і ЄС з метою протидії російській експансії в Україні, вказує на те, що з боку Америки головним пріоритетом є забезпечення максимальної синхронізації санкцій із країнами Євросоюзу, аби зберегти спільний, угоджений підхід у відносинах із Росією. У свою чергу, країни ЄС також застосовували процедуру санкцій задля посилення тиску на Москву з метою деескалації конфлікту та припинення масштабних воєнних дій [6].

Важливим є те, що, на сьогодні лідери Євросоюзу і США визначили п'ять спільних позицій відносно політики щодо України і Росії, у тому числі щодо подальших санкцій. Про це йшлося під час відеоконференції з глобальних питань безпеки лідерів Франції, Німеччини, Італії, Великої Британії, США та Президента Європейської ради Дональда Туска, повідомляє «Укрінформ».

«Щодо України і Росії лідери домовилися: підтримувати повну імплементацію мінських домовленостей від вересня 2014 року та умов, схвалених задля їхнього втілення у життя 12 лютого 2015 року», — йдеться у першому пункті заяви, поширеної Європейською радою.

Окрім цього, лідери підтримали зміцнення позицій ОБСЄ у моніторингу імплементації мінських домовленостей на Донбасі. Також наголошується на тісному зв'язку між санкціями і повною імплементацією мінських домовленостей.

«Відтак, лідери будуть готові ухвалити рішення про подальші санкції, якщо мінські домовленості будуть надалі порушуватися», — домовилися очільники ЄС і США. Водночас у заяві підтримуються зобов'язання щодо подальшої підтримки реформ та економіки України [2].

В той же час Президент Європейської ради підкреслює, що ситуація в Україні, східне сусідство, відносини з Російською Федерацією є одними із головних пріоритетів політики ЄС у 2015 році. Водночас Туск запевнив, що Євросоюз не веде політику проти Росії, але підтримує східних сусідів.

Щодо відносин України з США та ЄС, то громадяни України найчастіше (47,7%) називають головним зовнішньополітичним пріоритетом країни відносини з країнами Заходу.

Україна обрала курс на вступ до Європейського Союзу. Європейський комісар з питань Європейської політики сусідства та переговорів щодо розширення Йоганнес Ган заявляє, що вступ України до ЄС залежить від проведення реформ та виконання Угоди про асоціацію. Як передає кореспондент УНІАН, про це Ган заявив на прес-конференції у Ризі після бізнес-форуму, що відбувся перед самітом «Східного партнерства».

За словами Гана, він ознайомлений із заявою Президента України Петра Порошенка «щодо бачення для його країни отримати членство в ЄС». «Але багато реформ має бути реалізовано. Він говорив про реформи, від 40 до 60, які необхідно не тільки ухвалити на законодавчому рівні, а й втілити, щоб подати заявку на членство (України в ЄС). Це серйозно. І це шлях», — сказав Ган.

У зв'язку з цим єврокомісар вважає, що Україні у даний час необхідно «сконцентруватися на наступних кроках — виконанні Угоди про асоціацію та поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі з ЄС». Ган наголосив, що позитивна оцінка щодо виконання Україною вимог для отримання безвізового режиму з ЄС залежить лише від самої України. У разі позитивного розвитку подій, безвізовий режим може бути запроваджений у 2016 році.

За його словами, ЄС при оцінюванні виконання країнами вимог, необхідних для лібералізації візового режиму, застосовує певну методологію. «Вона є об'єктивною і застосовується скрізь. Є ще проблеми, які не вирішені. Тому я сказав, що я дуже оптимістичний щодо того, що Україна утримуватиме швидкість та терпіння», — наголосив єврокомісар.

Ган вважає, що у разі виконання Україною всіх критеріїв для отримання безвізового режиму з ЄС, Єврокомісія «до кінця року надасть позитивну доповідь». «Це амбіційно, але можливо. Потім це питання вирішуватиметься наступного року», — зазначив єврокомісар.

При цьому він додав, що остаточне рішення має ухвалити Рада ЄС. Міністр закордонних справ України Павло Клімкін також зазначив, що у ЄС є сумніви щодо надання Україні безвізового режиму через конфлікт на Донбасі [4].

Отже, залишається питання щодо ролі та місця української держави в сучасній системі міжнародних відносин. Відповідь ускладнюється тим, що існуючий світовий порядок зазнає істотних змін. Особливістю сучасного світового порядку є системна перебудова архітектури глобального управління.

Сьогоднішня ситуація така, що кардинальним чином трансформуються характеристики геополітичної картини світу, «...відходить в минуле панування національної держави як єдиного суб'єкту геополітичних процесів» [4]. Дана теза підтверджується переосмисленням власної місії провідними державами світу.

Глобальні трансформаційні процеси, які відбуваються в системі сучасних міжнародних відносин, зачіпають всі без винятку держави, включаючи й Україну. Зовнішня політика України формується на перехресті геополітичних інтересів США, ЄС, Росії, Азії. Цей фактор в більшій мірі визначає й вектор політичного процесу в Україні, який знаходиться в прямій залежності від того, які ціннісні пріоритети прийме українська нація та її політична еліта.

Трансатлантичні відносини, зовнішньополітична та зовнішньоекономічна стратегії Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки відіграють ключову роль у формуванні геополітичного та економічного вигляду планети. Вплив ЄС і США на формування політичного світоустрою обумовлений сукупною військовою міццю двох учасників міжнародних відносин, їх головною роллю у міжнародних організаціях та активною дипломатичною позицією. Важливість цих світових гравців в економіці визначається їх колосальною часткою обсягів виробництва та їх впливом на розвиток механізмів руху фінансових потоків і потоків прямих інвестицій.

На початку XXI ст. зміна структури міжнародної системи підняла трансатлантичні відносини на новий рівень.

Ключовим завданням Брюсселю на середньострокову перспективу залишається узгодження стратегії ЄС в регіоні з політикою ОБСЄ та НАТО у сфері регіональної та міжрегіональної безпеки, врегулювання конфліктів та пост конфліктного будівництва; координація дій ЄС у сфері регіональної безпеки у Чорноморському просторі зі США та сприяння співробітництву в рамках взаємодії НАТО-ЄПБО (ЄЗППБ),

зокрема у сфері боротьби з асиметричними загрозами національній, регіональній та глобальній безпеці.

В той же час, ситуація на сході України залишається вкрай складною і непередбачуваною—існує ймовірність створення чергового «замороженого» конфлікту—джерела нестабільності та загрози для Європи, плацдарму для подальшої експансії РФ. США та ЄС зацікавлені у стабілізації ситуації, але не поспішають приймати участь у цьому відмінними від дипломатії і санкцій способами. Вірогідно, що ЄС більш зацікавлений в якнайшвидшій стабілізації, ніж США, оскільки має спільні кордони з Україною. США імовірно, не вдаватимуться до радикальних кроків відносно РФ, обмежуючись лише експресивною риторикою у ЗМІ і економічною ізоляцією геополітичного суперника. Не виключено, що вичікуватимуть від Росії нових агресивних кроків, залишаючись осторонь і не встаючи на бік миротворчих операцій. Підтримка України, скоріше за все, буде супроводжуватись матеріально-технічними засобами, кредитами та спільними навчаннями військових за межами гарячих точок, і вірогідно, навіть за межами України. В такій ситуації міжнародний імідж Росії як стабільного партнера, передусім, в галузі економіки, буде остаточно втрачений, що стане для США виграшем у сенсі здобуття нових союзників, зокрема у найбільш важливому для США регіоні—Південно-Східній Азії і Океанії.

Таким чином, проблема місця України в системі національних інтересів США та ЄС в умовах конфлікту з Росією потребує подальшого дослідження як з погляду її вагомості для теорії і практики зовнішньої політики України, так і перебігу подій, які відбуваються у сьогоднішні.

Список використаних джерел:

1. Бжезинский призвал сенаторов США предоставить оружие Украине [Електронний ресурс] // ЛигаБизнесИнформ.—Режим доступу: http://news.liga.net/news/politics/5064921-bzhezinskiy_prizval_senatorov_ssha_predostavit_oruzhie_ukraine.htm.
2. Вступ України до ЄС залежить від реалізації реформ і виконання УА—єврокомісар. [Електронний ресурс].—Режим доступу: <http://www.newsru.ua/ukraine/21may2015/bevizovo.html>.
3. ЄС та США узгодили п'ять позицій відносно України та Росії. [Електронний ресурс].—Режим доступу: <http://ua.racurs.ua/news/45822-ies-ta-ssha-uzgodyly-p-yat-pozyciy-vidnosno-ukrayiny-ta-rosiyi>.

4. Ермолаев А. Украине нужен новый национальный проект [Электронный ресурс]/А. Ермолаев//Диалог. Режим доступа: <http://dialogs.org.ua/dialog/page52-881.html>.
5. Інтерв'ю Посла України в США: Ставлення США до України кардинально змінилося.—27 січня 2015.—[Електронний ресурс].—Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/press-center/interviews-and-articles/3389-stavlennya-ssha-do-ukrajini-kardinalyno-zminilosyaposol-mocik>.
6. Туск вважає, що єдина і послідовна політика ЄС щодо Росії допоможе вирішити кризу в Україні. [Електронний ресурс].—Режим доступу: http://espreso.tv/news/2015/01/14/tusk_vvazhae_scho_yedyna_i_poslidovna_polityka_yes_schodo_rosiyi_dopomozhe_vyrishyty_kryzu_v_ukrayini.
7. Transcript of President Obama's Interview on Ukraine Situation / CNN—February 1, 2015.—[Електронний ресурс].—Режим доступу: <http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/1502/01/fzgps.01.html>.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2015 р.

Желиховский С. В. Позиции американского и европейского сообщества по отношению к Украине в разрезе военного конфликта на её территории

В статье проведен анализ разносторонних и объединительных позиций Соединенных Штатов Америки и стран Европейского Союза по обеспечению всесторонней помощи Украине по восстановлению мирной жизни на её территории.

Ключевые слова: Украина, США, ЕС, РФ, конфликт, санкции, вооружение, реформы

Zhelikhovskiy S.V. The positions of the American and the European Community to Ukraine in the context of military conflict on its territory

The article analyzes diverse and unifying position of the United States and the European Union to provide comprehensive assistance to Ukraine for the restoration of peaceful life in its territory.

Keywords: Ukraine, the USA, the EU, conflict, sanctions, arms, reforms